

موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی راه دانش بابل

سیری در مباحث اقتصادی نهج البلاغه

تالیف:

دکتر ابوالقاسم اثنی عشری امیری

سرشناسه	:	انثی عشری امیری، ابوالقاسم، ۱۳۳۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	سیری در مباحث اقتصادی نهج البلاغه/ تألیف ابوالقاسم انثی عشری؛ به سفارش موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی راه دانش بابل.
مشخصات نشر	:	بابل: نشر مبعث، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۱۳۲ ص.
شابک	:	978-622-7166-18-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -- دیدگاه درباره اقتصاد
موضوع	:	Views on economics -- Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661
موضوع	:	علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- جنبه های اقتصادی
موضوع	:	Economic aspects -- Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah
موضوع	:	اسلام و اقتصاد
موضوع	:	Islam -- Economic aspects
شناسه افزوده	:	موسسه آموزش عالی غیردولتی- غیرانتفاعی راه دانش(بابل)
رده بندی کنگره	:	۰۹/۳۸۸۲
رده بندی دیویی	:	۳۹۷/۹۵۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۲۱۱۷۶۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیا

انتشارات مبعث

عنوان: سیری در مباحث اقتصادی نهج البلاغه

مؤلف: دکتر ابوالقاسم انثی عشری

ناشر: انتشارات مبعث، به سفارش موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی راه دانش بابل

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۱۳۴

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۶۶-۱۸-۷

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

ویراستار علمی: دکتر محمد پور اسماعیل

آدرس ناشر: مازندران، بابل، میدان آستانه امامزاده قاسم(ع) ساختمان نوین طبقه دوم همراه

۰۹۱۱۳۱۰۵۴۲۹ پست الکترونیکی ناشر: Abdolahi.mabas@gma

مرکز پخش: بابل، کمربندی شرقی، چهارراه معتمدی، خیابان تربیت معلم، موسسه آموزش عالی

غیرانتفاعی راه دانش بابل تلفن: ۹-۱۱-۳۲۳۷۹۸۶

فهرست مطالب

۸.....	پیشگفتار
۱۱.....	فصل اول: حکمت ها
۱۲.....	حکمت ۱۱۲.....
۱۳.....	حکمت ۱۱۹ در مذمت دنیا دوستی.....
۱۳.....	حکمت ۱۲۱.....
۱۵.....	حکمت ۱۲۳.....
۱۶.....	حکمت ۱۳۷ روزی را با صدقه فرود آورید.....
۱۷.....	حکمت ۱۴۰ میانه روی.....
۱۸.....	حکمت ۱۴۶.....
۱۹.....	بخشی از حکمت ۱۴۷ مقایسه علم و ثروت.....
۲۱.....	حکمت ۱۶۳ فقر مرگ بزرگتر است.....
۲۲.....	حکمت ۱۹۲.....
۲۴.....	حکمت ۲۰۲.....
۲۴.....	بخشی از حکمت ۲۲۸.....
۲۷.....	حکمت ۲۲۹.....
۲۸.....	حکمت ۲۳۶.....
۲۸.....	حکمت ۲۵۸.....
۲۹.....	حکمت ۳۰۳ تایید دنیا دوستی در حد اعتدال.....
۲۹.....	حکمت ۳۰۴ رفع مشکلات فقر از طریق تربیتی.....
۳۰.....	حکمت ۳۱۵.....
۳۰.....	حکمت ۳۱۹ در مذمت فقر خطاب به فرزندش محمد حنفیه.....

۳۲.....	حکمت ۳۲۸ وظیفه ثروتمندان.....
۳۳.....	حکمت ۳۹۰.....
۳۳.....	حکمت ۳۹۳.....
۳۵.....	حکمت ۳۹۶.....
۳۶.....	حکمت ۴۰۳ توجه به تخصص.....
۳۶.....	حکمت ۴۰۶.....
۳۷.....	حکمت ۴۱۵ دنیا شناسی.....
۳۸.....	حکمت ۴۱۶ دنیا شناسی.....
۳۹.....	حکمت ۴۱۹.....
۴۰.....	حکمت ۴۲۵ مسئولیت با انگران.....
۴۱.....	حکمت ۴۲۶.....
۴۲.....	حکمت ۴۲۹ اندوه سرمایه داران.....
۴۳.....	حکمت ۴۳۱ اقسام روزی.....
۴۴.....	حکمت ۴۳۳.....
۴۵.....	حکمت ۴۳۷.....
۴۶.....	حکمت ۴۵۶.....
۴۷.....	حکمت ۴۵۷.....
۴۷.....	حکمت ۴۶۳.....
۴۹.....	حکمت ۴۷۵.....
۵۰.....	حکمت ۴۷۶.....
۵۲.....	فصل دوم: نامه ها.....
۵۳.....	برخورد علی(ع) با اخلاص گران اقتصادی.....

- نامۀ شماره ۳ خطاب به شریح قاضی ۵۳
- نامۀ شماره ۵ نامۀ به اشعث بن قیس، فرماندار آذربایجان ۵۵
- نامۀ ۲۴ وصیت اقتصادی اموال شخصی ۵۶
- نامۀ ۲۶ خطاب به فرماندار اصفهان مخنف ابن سلیم ۵۷
- قسمتی از نامۀ ۲۷ نامۀ بر محمد بن ابوبکر حاکم مصر ۵۸
- قسمتی از نامۀ ۳۱ خطاب به فرزندش امام حسن (ع) ۶۱
- نامۀ ۳۹ خطاب به یکی از استانداران در سال ۴۰ هجری ۶۵
- قسمتی از نامۀ ۴۱ (این نامۀ ظاهراً خطاب به پسرعمویش عبیدالله بن عباس است) ۶۶
- نامۀ به مصقله شیبانی فرماندار یکی از شهرهای فارس ایران ۶۸
- نامۀ ۴۵ نامۀ به فرماندار بصره، عثمان بن حنیف ۶۹
- نامۀ ۴۶ به مالک اشتر ۷۳
- نامۀ ۴۹ درخصوص منع دنیا پرستی ۷۴
- قسمتی از نامۀ ۵۳ ۷۵
- نامۀ ۶۳ روش برخورد با دنیا ۷۹
- نامۀ ۶۷ به قثم بن عباس فرماندار شهر مکه ۸۰
- نامۀ ۶۸ به سلمان فارسی روش برخورد با دنیا ۸۱
- قسمتی از نامۀ ۶۹ به حارث همدانی ۸۲
- نامۀ ۷۱ به مندوبین جارود فرمانداری که مرتکب خیانت اقتصادی شد ۸۳
- نامۀ ۷۲ خطاب به عبیدالله ابن عباس ۸۴
- فصل سوم: خطبه ها** ۸۵
- قسمتی از خطبه شماره ۳ معروف به خطبه شفشقیه ۸۶
- خطبه ۱۵ آغاز خطبه ها با تأکید بر مطالب اقتصادی ۸۷

۸۸.....	قسمتی از خطبه ۱۶.....
۸۹.....	خطبه ۲۱.....
۹۰.....	خطبه ۲۳.....
۹۲.....	خطبه ۲۸ دنیا شناسی.....
۹۳.....	قسمتی از خطبه ۳۲.....
۹۴.....	خطبه ۴۰ لزوم وجود دولت مقتدر در جامعه.....
۹۵.....	خطبه ۴۲ پرهیز از دنیا طلبی.....
۹۶.....	خطبه ۴۵ روش برخورد با دنیا.....
۹۷.....	قسمتی از خطبه ۵۲.....
۹۸.....	قسمتی از خطبه ۸۳.....
۹۹.....	خطبه ۹۹.....
۱۰۰.....	خطبه ۱۰۳.....
۱۰۱.....	قسمتی از خطبه ۱۰۹.....
۱۰۳.....	خطبه ۱۱۱ هشدار از دنیا پرستی.....
۱۰۶.....	قسمتی از خطبه ۱۱۳.....
۱۰۷.....	قسمتی از خطبه ۱۱۴.....
۱۰۹.....	قسمتی از خطبه ۱۱۶.....
۱۰۹.....	قسمتی از خطبه ۱۲۶ عدالت اقتصادی امام.....
۱۱۱.....	قسمتی از خطبه ۱۲۸.....
۱۱۱.....	خطبه ۱۲۹ وصف جامعه مسخ شده مسلمین.....
۱۱۲.....	قسمتی از خطبه ۱۳۱.....
۱۱۳.....	قسمتی از خطبه ۱۳۲ ضرورت یاد مرگ.....

پیشگفتار

کلام علی علیه السلام به اذعان همه اهل فن، سرآمد همه اهل بلاغت است. تا آنجا که گفته اند نهج البلاغه مادون کلام خالق و مافوق کلام مخلوق است.

گرچه سید رضی (ره) با ذوق ادبی بسیار بالایی که داشت به تعبیر خودش از بوستان سخنان امام، گل هایی را با سلیقه ادبی خود برچید، ولی این گلچین، خود یک بوستان مستقلى از عالی ترین مضامین ادبی و علمی و فلسفی و اخلاقی و اقتصادی و ... بوده است. و نگارنده این سطور از اقیانوس عظیم نهج البلاغه، قطره هایی را تحت عنوان سیری در مباحث اقتصادی نهج البلاغه به اندازه بضاعت ناچیز خود برداشته است.

جا دارد از دوست و همکار گرامی جناب آقای دکتر محمد پوراسمعیل که با خلوص نیت ویراستاری علمی و ادبی این کار را بر عهده گرفته اند صمیمانه تشکر نمایم.

در سال ۴۰۰ هجری سید الشریف الرضی معروف به سید رضی بخشی از سخنان حضرت را جمع کرد و خود معترف بود، آنچه من جمع آورى نموده ام کمتر از نصف آنچه در کتاب های روانی و ادبی وجود داشت می باشد. بعد از تمام شدن کتاب، نامش را نهج البلاغه گذاشتم، زیرا این کتاب درهای بلاغت را به روی بیننده می گشاید.^۱

جرج جرداق دانشمند معروف لبنانی که خود مسیحی است می گوید: ای روزگار ترا چه می شد اگر تمام نیروهایت را بسیج می کردی و در هر عصر و زمانی بزرگمردی چون علی با همان عقل و همان شمشیر به جهان ارمغان می دادی.^۲ نهج البلاغه دریای عظیمی از معارف

^۱ نهج البلاغه ترجمه دشتی بخش مقدمه

^۲ جرج جرداق علی صدای عدالت انسانی ترجمه خسروشاهی ص ۱۰۰

اسلامی و مباحث مختلف فلسفی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره است. نهج البلاغه دارای سه بخش خطبه ها، حکمت ها و نامه هاست که اینجانب بخش اقتصادی کل نهج البلاغه را استخراج کرده و نکاتی از آن ها را مورد مطالعه بیشتر قرار دادم. امام در فاصله سال های ۳۶ تا ۴۰ هجری این مطالب را انشا فرمودند که بیش از ۱۴۰۰ سال با زمان ما فاصله دارد. اما پیام های زیبای حضرت فقط مربوط به زمان خاص خود او نبود، بلکه مربوط به همه اعصار است. که خود نیز در بعضی از فرازهای سخن به این نکته اشاره دارند. وقتی عثمان بن حنیف فرماندار بصره را سرزنش می کند که چرا در مهمانی ثروتمندی که فقرا را مانع می شدند شرکت کردی، در واقع خطاب به همه استانداران و فرمانداران و مسئولین در همه اعصار است. وقتی منذر بن جارود به عنوان یک استاندار مرتکب خیانت اقتصادی می شود، حضرت طی یک نامه ی عتاب آمیز او را به نزد خود می خواند و می فرماید: بند کفش تو از تو بالاتر است. آدر نامه ۷۲ خطاب به پسر عموی خود عبیداله بن عباس، وقتی گزارشی از طرف ماموران خود دریافت کرد که او خیانت مالی نموده است فرمود: بیت المال را که سهم یتیمان و بیوه زنان بود همچون گرگ گرسنه ای که بز زخمی یا استخوان شکسته ای را می رباید به یغما بردی. آنگاه فرمود: اگر خدا مرا فرصت دهد با شمشیری تو را می زنم که به هر کس زدم وارد دوزخ گردید.

بدین ترتیب ملاحظه می شود که امام برای اجرای عدالت اسلامی تا پای جان می ایستاد و با احدی ملاحظه ای نداشت. برخورد قاطع امام، همراه با سخنان بسیار محکم و آتشین او سوء استفاده کنندگان مالی را بر جای خود می نشاند و آن ها که تاب مقاومت نداشتند و پذیرش پیام الهی امام را بر خود سنگین می دانستند، یا پا به فرار می گذاشتند و یا در ردیف دشمنان حضرت با امام می جنگیدند. اما راه امام و پیام او وسیره و روش مدیریت او برای همه جهانیان درس آموز و نجات بخش است. امیدواریم در این مختصر، بتوانیم ارادت خود را نسبت به آن امام همام نشان دهیم و برای

محققان و اندیشمندان، توشه ای برای دنیا و آخرت فراهم گردد.

پیشاپیش از همه صاحب نظران که در این مسیر راهنمای من خواهند بود قدردانی و سپاسگزاری می نمایم. خوشبختانه ترجمه های بسیار ارزنده از نهج البلاغه به زبان فارسی وجود دارد که اینجانب بعد از بررسی های لازم با توجه به اینکه مخاطب این مجموعه غالباً دانشجویان دانشگاه ها در رشته های اقتصاد و مدیریت می باشند، ترجمه مرحوم استاد محمد دشتی را مفیدتر دانستم. از استاد دشتی ۱۱۰ اثر گرانبها به یادگار مانده است که معروفترین آن ها کتاب «المعجم المفهرس نهج البلاغه» است. در این رابطه مقام معظم رهبری فرمودند: کتاب «المعجم المفهرس نهج البلاغه» مرحوم دشتی از همه بهتر است. ترجمه نهج البلاغه ایشان از همه ترجمه ها بلکه از اغلب ترجمه های موجود بهتر است. وقتی برای مدارس، نهج البلاغه تقاضا کردند، ترجمه ایشان را پیشنهاد داده ام.^۴ و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت

ابوالقاسم اثنی عشری

www.ketab.ir

^۴موسسه تحقیقاتی امیرالمومنین محمد دشتی ص ۱